

Stanovisko ERÚ ohledně posuzování diskriminace spotřebitelů při dodávkách elektřiny a plynu

24.7.2024 - | Energetický regulační úřad

ERÚ se při své praxi v oboru ochrany spotřebitele setkal s několika případy, v nichž vyvstala otázka uplatňování zákazu diskriminace spotřebitele při prodeji či poskytování služeb ze strany dodavatelů elektrické energie či plynu (dále jen „energií“), konkrétně při uzavírání smluv o dodávce energie anebo smluv o sdružených službách dodávky energie. Na základě zhodnocení těchto případů a šetření a navazujících závěrů Kanceláře veřejného ochránce práv ERÚ dospěl k závěru, že v některých případech může docházet k porušení zákazu diskriminace spotřebitele.

Za účelem vyjasnění této otázky a předvídatelnosti výkonu dozoru na trhu s elektřinou a plynem ERÚ deklaruje způsob, jakým bude v budoucnu předmětné případy posuzovat.

Podle zákona o ochraně spotřebitele (§ 6) prodávající nesmí při prodeji výrobků nebo poskytování služeb spotřebitele diskriminovat. K výkladu předmětného zákazu se váže rozsáhlá judikatura Ústavního soudu či Nejvyššího správního soudu. Jak vyplývá z nálezů Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/02 či sp. zn. Pl. ÚS 42/04, „ne každé nerovné zacházení s různými subjekty lze kvalifikovat jako porušení principu rovnosti, tedy jako protiprávní diskriminaci jedné skupiny subjektů ve srovnání se subjekty jinými. Aby k porušení tohoto principu došlo, musí být splněno několik podmínek: s různými subjekty, které se nacházejí ve stejné nebo srovnatelné situaci, se zachází rozdílným způsobem, aniž by existovaly objektivní a rozumné důvody pro uplatnění rozdílný přístup. (...) Evropský soud pro lidská práva ve své ustálené judikatuře obdobně konstatuje, že odlišnost v zacházení mezi osobami nacházejícími se v analogických nebo srovnatelných situacích je diskriminační, pokud nemá žádné objektivní a rozumné ospravedlnění, tj. pokud nesleduje legitimní cíl, nebo pokud nejsou použité prostředky sledovanému cíli přiměřené. Rovněž Výbor OSN pro lidská práva při aplikaci čl. 26 Paktu opakovaně vyjádřil názor, že vyloučení libovůle spočívá v tom, že nelze uplatnit diskriminaci mimo rozumná a objektivní kritéria“. Podle Nejvyššího správního soudu (viz rozsudek č. j. 2 As 43/2018 - 27) je při interpretaci a aplikaci zákona o ochraně spotřebitele (§ 6) třeba vycházet z regulace zákazu diskriminace napříč celým právním řádem, když si lze představit, že může docházet k diskriminaci i z jiných důvodů než stanovených antidiskriminačním zákonem.

V rámci učiněných zjištění ERÚ zmapoval dva okruhy případů. V některých případech dodavatelé energií jednali s potenciálními zákazníky o uzavření smlouvy na dodávku energie, ale k uzavření smluv nedošlo, když jako důvod bylo uvedeno (či to vyplynulo z podkladů) to, že zákazník je v insolvenčním řízení (v rámci kterého plnil oddlužení). Smlouvu v některých případech dodavatel energií neuzavřel ani přesto, že zákazník navrhoval k zajištění dluhů uhrazení jistoty. Došlo tedy k odmítnutí uzavření smlouvy se zákazníkem. ERÚ dále posuzoval několik případů, kdy dodavatelé energií v rámci obchodních podmínek uplatňovali či při uzavření smlouvy požadovali složení kauce (jistoty) ze strany zákazníka, mj. v případě neoprávněného odběru v minulosti.

V kontextu soukromoprávních předpisů ujednání o kauci (jistotě) považuje ERÚ za obecně dovolené jakožto jeden ze způsobů zajištění závazku. Pokud by se jednalo o nespolehlivého plátce v minulosti, může se dle konkrétních skutkových okolností takové opatření jevit jako založené na relevantním důvodu a přiměřené svému účelu. Muselo by se nicméně jednat o prostředek přiměřený právní povinnosti, která jím má být zajišťována, pokud takto dodavatel má právo při neuhrazení dvou

platebních povinností ze strany zákazníka dodávku přerušit, jevílo by se zajištění překračující rámec tří zálohových měsíčních plateb jako nepřiměřené.

Pokud se naopak jedná o postup obchodníka mající za následek odmítání uzavření smlouvy o dodávce energie z důvodu insolvence, exekuce, dluhů či obecně majetkových důvodů (pozn. otázku diskriminace lze nicméně vnímat jako relativně neomezenou, tj. znevýhodnění spotřebitele, které je protiprávně diskriminační, může nastat teoreticky na základě jakékoliv jeho charakteristiky), ačkoliv obchodník jinak standardně smlouvy uzavírá, lze takový postup považovat za nepřiměřený a nezákonný, a to i při absenci povinnosti obchodníků smlouvu se zákazníkem uzavřít (při přijetí logiky tohoto omezujícího opatření by totiž mohl jakýkoliv obchodník uzavření smlouvy odmítnout).

Ačkoliv majetkové důvody obecně mohou být při prodeji či poskytování služeb relevantním důvodem pro určitou míru rozdílného zacházení se zákazníkem, k němuž se vážou majetkové důvody charakteru potenciálně ohrožujícího plnění závazku, je třeba, aby přijaté opatření sledovalo legitimní cíl a bylo přiměřené. Takovým přiměřeným opatřením mohou být např. právě výše uvedené zajišťovací instituty různého druhu, nikoliv však odmítání uzavření smlouvy o dodávkách energie jako takové a tím vyloučení některých občanů z možnosti obstarání dodávky energie. K tomu ERÚ doplňuje, že v případě zákazníků, u nichž bylo povoleno oddlužení, je možno nahlédnutím do veřejně přístupného insolvenčního rejstříku zjistit, zda osoba podmínky oddlužení plní, v těchto případech by tedy obchodníkům nic nebránilo rozlišit, zda je možno osobu s ohledem na plnění závazku pokládat za rizikovou či nikoliv.

S ohledem na uvedené ERÚ uvádí, že odmítání uzavření smlouvy o dodávkách energie z majetkových důvodů na straně zákazníka nepovažuje za možné a lze očekávat, že takové případy (resp. případy, kdy by bylo vyžadované utvrzení či zajištění závazku natolik excesivní, že by fakticky uzavření smlouvy vylučovalo) jím v budoucnu budou postihovány jakožto přestupek dle zákona o ochraně spotřebitele.

<https://eru.gov.cz/stanovisko-eru-ohledne-posuzovani-diskriminace-spotrebitelu-pri-dodavkach-elektriny-plynu>